

**Waar we het over hebben als we
het over liefde hebben**

Antonie Ladan

**Summer University Psychoanalyse,
9 juli 2021**

Raymond Carver

- **Mel en Terri: Wat is liefde?**
- **De liefde van Ed voor Terri**
- **Eds destructieve gedrag**

Terug in de tijd

- **Gevoelens van verbazing en onbegrip**
- **Patiënten die alsmaar doorgingen met liefdesrelaties waarin ze mishandeld werden**
- **Belangrijk onderscheid: al dan niet lijden**
- **Al dan niet oog hebben voor wanhoop van de ander**

Mevrouw X.

- **Begin dertig, derde keer relatie met getrouwde man**
- **Wanhoop als ze moet wachten op haar minnaar**
- **Als hij er een tijdje is: weer rustig**
- **Zelfde patroon in vorige relaties**
- **Uiteindelijk verbreekt de man de relatie**
- **Waarom brengt zij zichzelf steeds in de positie van machteloos wachtende derde?**

Voorgeschiedenis

- **Eenzaam kind, geen broers of zussen, aan zichzelf overgelaten**
- **Werkende ouders, wisselende au pairs**
- **Moeder niet warm, onduidelijk waarom geen andere kinderen**
- **Meer contact met vader, uitkijken naar alleen zijn met hem**
- **Kennis die haar gedrag niet begrijpelijker maakt**
- **Waarom gaat zij door met uitzichtloze relaties?**

Een antwoord

- **Freuds poging tot antwoord, honderd jaar geleden, via de hypothese van de doodsdrift (Aan gene zijde van het lustprincipe)**
- **Theoretische bespiegelingen zonder empirische onderbouwing**
- **Ruiterlijke erkenning door Freud van het speculatieve karakter**
- **Biologie met antwoorden die bouwsel van hypothesen omver blazen**

Geheugenonderzoek

- **Geheugen voor feiten en gebeurtenissen**
- **Langzaam rijpen van betrokken hersenstructuren**
- **Herinneringen ophalen is creatief proces**
- **Instabiele karakter van dit deel van ons geheugen**
- **Tweede geheugensysteem dat stabiel is**
- **Bevat onder andere modellen van hoe we met andere mensen omgaan**
- **Impliciete informatie**

Impliciete relatiepatronen

- **Iedere langdurige relatie laat sporen na in ons impliciete geheugen**
- **Niet alleen op basis van feitelijke ervaringen**
- **Ook invloed van betekenistoekenning en pogingen om ons staande te houden**
- **Altijd persoonlijke inkleuring**
- **Belang van de individuele binnenwereld**

Fantasie

- **Impliciete relatiepatronen ontstaan niet alleen via personen die echt bestaan**
- **Behoefte om fantasiewereld te creëren die beter is: vooral minder onmacht**
- **Gelovige jonge vrouw, Gods vingerknip**
- **Aantrekkelijkheid van fantasiewereld**
- **Troostende fantasieën binnen en buiten de spreekkamer**
- **Oorsprong van patronen verdwijnt**

Mevrouw X.

- **Route van poppenhuisspel: vader en dochter beneden, moeder boven in bed**
- **Fantasiespel leidt tot fundamenteel ander patroon dan feitelijke stand van zaken**
- **Aardige vader, altijd beschikbaar; geliefde dochter**
- **Patroon is losgezongen van de oorspronkelijke fantasie: geheugenspoor dat wacht op cue**

Cue

- **Leuke man, die bovendien gebonden is**
- **Herkenning geeft gevoel van opgetogen rust**
- **Niet een bewuste notie: vanzelfsprekend**
- **Wanhopige zekerheid dat zij ongeliefd is als minnaar te lang wegblijft**
- **Kantelen van beeld als minnaar er weer is: rustige opgetogenheid**
- **Gevoelens doen zich voor als gegeven**
- **Wanhoop staat centraal, niet onbegrip**

Liefde

- **Veelkleurig fenomeen met veel gezichten**
- **Stel: partner zoeken via datingsite**
- **Chatten en afspraak, klik**
- **Cues die impliciet relatiepatroon activeren**
- **Buiten je bewustzijn om**
- **Wat je merkt zit aan de oppervlakte**
- **Misschien ontstaat een vorm van verliefdheid**

Verliefdheid

- **Toestand waarin impliciet relatiepatroon gerealiseerd lijkt**
- **Weinig ruimte om ander werkelijk te zien: ook verliefdheid maakt blind**
- **Ander houdt zich vooralsnog dood**
- **Weinig open staan voor nuanceringen door anderen**
- **Overheersende gevoel: kostbare schat gevonden**
- **Gearriveerd in wereld waar je gelukkig bent**

Wederzijdse verliefdheid

- **Stel: ander wordt ook verliefd, wederzijdse verliefdheid duurt een tijdje**
- **Ontstaan van wrijvingen**
- **Wrijvingen met geliefde, maar ook vanbinnen**
- **Pogingen om ander terug in mal van het patroon te drukken**
- **Prijs bestaat uit onvrijheid**

Liefde en impliciete relatiepatronen

- Onvrijheid ten dele onontkoombaar
- Afstand tussen patroon en werkelijkheid
- Hoe reëel is het patroon?
- Als aandeel fantasie groot is, telt werking buiten het bewustzijn om zwaarder
- Mevrouw X.: realiseert zich niet dat zij een uitgangspunt hanteert dat onhaalbaar is
- Bewustwording vindt plaats binnen psychoanalyse
- Belangrijke rol bij mislukken relaties

Minder irreëel

- **Kans groter dat geliefde niet teveel tegenvalt**
- **Geleidelijk wennen aan onvolkomenheden van de ander**
- **Blijft grote opgave om te verdragen**
- **Julian Barnes: *Zou je liever meer liefhebben en meer lijden; of minder liefhebben en minder lijden? Dat is, denk ik, uiteindelijk de enige echte vraag***

Liefhebben is pijnlijk

- **Liefde: discrepantie niet onverdraaglijk pijnlijk**
- **Evenwicht tussen behoud verlangen en pijnlijke desillusies**
- **Upgrade na de dood in hoofd achterblijvers**
- **Door dood geen verstoringen meer**
- **Nico Dros: *Willem die Madoc maakte***

Liefde op afstand

- Nabijheid van de ander staat centraal; ander laat zich kennen
- Vraagtekens bij de notie dat impliciet patroon is gerealiseerd
- Mogelijkheid van toetsing en van optreden fricties is essentieel
- Cue afkomstig van iemand op grote afstand
- Willem-Alexander als vader des vaderlands
- Patroon alleen te handhaven als voldoende onzichtbaar blijft wie hij werkelijk is

Liefde voor God

- **Godsdienstige geschiedenis van fruit
schoonmakende jonge vrouw**
- **God krijgt vanzelfsprekende plaats in haar
binnenwereld: deel van impliciet patroon**
- **Activerende cues: klokgelui, stem van de
dominee, maar ook: dreiging
coronapandemie**
- **Activering patroon: machtige God die alles
overziet en haar oneindig liefheeft**
- **Natuurlijk geen kennis van inhoud patroon**

Voordeel van relatie met God

- **Notie van gerealiseerd patroon kan ongetoetst blijven**
- **God is blijvend onzichtbaar; nooit stoorzender**
- **Relatie wordt beschermd tegen intrusies vanuit werkelijkheid**
- **Status van onaantastbaarheid**
- **Tegelijkertijd wankel**
- **Existentiële dreiging die uitgaat van toetsing**

Ten slotte (1)

- **Liefde vanuit perspectief van impliciete relatiepatronen**
- **Geen sprake van liefde als de geliefde zich onvoldoende laat kennen**
- **Partnerrelaties bestaan voor belangrijk deel in de fantasie: niet weten wat ander denkt/voelt; behoefte om ander in mal te passen**
- **Liefde: evenwicht waarbij impliciete patronen de confrontatie met de dagelijkse realiteit kunnen doorstaan (relatiebreuk/onvrijheid)**

Ten slotte (2)

- **Kennis van eigen relatiepatronen kan van groot belang zijn**
- **Geldt vooral als zij gebaseerd zijn op troostende fantasieën van de kindertijd**
- **Titel verhaal maar ten dele waargemaakt**
- **Niet over seksualiteit, kinderen, sociaal-economische factoren, morele opvattingen, intellectuele bevrediging, gehechtheid**
- **Antwoord van Barnes op beginvraag**